

Opplegg til lesestund: *Uppsa*

Hilde Hodnefjeld, Gyldendal 2021.

TIPS:

- **La barna sitte i en halvsirkel foran deg.** Da kan alle se bildene i boka underveis i lesinga.
- **Lag en fortellerkoffert eller -boks** hvor du kan putte ting eller bilder som passer med boken du skal lese. Da kan dere snakke om disse tingene før dere begynner å lese.
- **Et lesestopp** er en pause du tar midt i lesinga. Det kan komme spontant, for eksempel når barna har et spørsmål eller oppdager noe i et bilde, eller det kan være planlagt av deg som leser høyt. Da kan dere snakke om det som skjer i boka sammen.
- **Et oppslag** er det samme som en dobbeltside i bildeboka. Fordi bildebøker ofte ikke har sidetall, teller man i oppslag 1, 2, 3 osv. Oppslag 1 starter etter siden med tittel.

FØR LESING

• Forslag til ting du som voksen kan legge i en fortellerkoffert/boks (se tips over):

1) Det kan for eksempel være en maskot eller et kosedyr, en som alltid er med deg, som du har med deg overalt. Fortell eller snakk sammen om hva en hemmelig venn kan være: Har du har en hemmelig venn, som nesten ingen andre vet om? Hva er en hemmelig venn? Er en hemmelig venn alltid usynlig? Hva kan en hemmelig venn gjøre? Når kan det være bra å ha en hemmelig venn? Hvorfor? Kan dere navnet på en hemmelig venn eller fantasivenn? (Voksenreferansen, som noen barn også kjenner: Alberts Åbergs venn Skybert).

2) Noe som er knust. Fortell eller snakk sammen om en gang noe knuste og ble helt ødelagt, og noen ble sint eller irritert. Hvordan er det når noen blir sint selv om du ikke knuste eller ødela noe med vilje? (Personlig historie, som det går an å låne og bruke som sin egen: «Da lillebroren min var liten, skyldte han alltid på en hemmelig venn når noe gikk i stykker, eller hvis han for eksempel prompa veldig høyt. 'Det var bare Jonsen, det var ikke meg!」

• Se på omslaget og snakk om hva dere ser:

- Kan noen lese hva boka heter? (Les selv hvis ingen av barna vil.)
- Hva tenker dere ordet *uppsa* betyr? Likner det på andre ord?
- Hva legger dere merke til når dere ser på forsiden? (La barna beskrive hva de ser på bildet.)
- Hva tenker dere når dere ser på bildet?

Les også gjerne baksideteksten høyt og snakk om den.

- Hva dere tror boka skal handle om?
- Hva tenker dere når det står: «Det er fuglen som får meg til å gjøre det»?
- Kan fugler få mennesker til å gjøre ting de ikke vil?
- Hvordan passer baksideteksten med bildet på forsida?

Se på første innsideperm.

- Hva ser dere? Hva slags spor? Følg deretter sporene over til neste side, tittelsiden:
- Hva gjør barnet og fuglen?
- Hvordan ser det ut som om de har det?
- Tror dere barnet er en gutt eller ei jente?
- Hva er forskjellig fra bildet på forsiden?

- **Se forslag til sanger og musikk** som passer til boka under «inspirasjon» på nettsiden: foreningenles.no/lesoglek

Å VÆRE DETEKTIVER MENS VI LESER

Du som leser høyt, kan gi elevene roller som detektiver før du begynner å lese boka høyt. «Når jeg leser denne boka for dere, trenger jeg hjelp til å finne ut mer om de som er med i fortellinga. Kan dere være detektiver? Hva er en detektiv? Hva gjør en detektiv? (La barna komme med forslag her.) En detektiv må følge nøye med på alt mulig, hva noen sier og hva de gjør, hva de liker og hva de ikke liker, hvordan det ser ut på ulike steder, hvilke ting som er der, om noe er vanlig eller veldig rart eller midt imellom. Vil dere være detektiver? (Gi barna tid til å svare.) Når en detektiv følger veldig nøye med på en person eller et dyr, så heter det å «skygge» noen. Hva betyr det? Hvorfor heter det å skygge når vi følger etter eller følger veldig nøye med på noen? Kan du se skyggen din? Hvorfor? / Hvorfor ikke? Du som skygger, skal ikke si noe mens du liksom følger etter og følger nøye med, men husk på det du tror er viktig. Vi skal skygge fire som er med i denne boka – mens vi leser: 1) barnet, 2) fuglen – de har vi hørt om allerede. Og så er det to til som kommer med etter hvert: 3) pappaen og 4) mannen som bor på øya. (Fordel oppgaver, slik at alle de ulike karakterene blir skygget av én, to eller flere barn, avhengig av hvor mange dere er).

LESESTOPP UNDERVEIS

Til alle lesestopp: Hva ser dere i bildet? Hva tror dere kommer til å skje videre?

(NB! Lesestoppene er bare forslag. Noen ganger kan det være fint å lese hele boka gjennom først uten å stoppe, og deretter gå tilbake og samtale om noen av oppslagene.)

Oppslag 2 – KNUS!

- Dere som har skygget fuglen og barnet: Hva vet dere om dem? (Bla gjerne tilbake til oppslag 1 og se på illustrasjonen). Hvordan tror dere speilet knuste?

Oppslag 3 – Barnet får skjenn/kjeft

- Hva ser dere på bildet? Hvem er med i bildet? Hvem tror dere han som kjefter, er?
- Hvorfor tror dere tegneren har tegnet piler ut av munnen på han som kjefter?
- Hva er annerledes med fuglen på dette bildet?
- Har noen av dere opplevd å få kjeft for noe dere har ødelagt, men som dere ikke har ment å ødelegge? Hvordan var det?

Oppslag 5 – O'boy på kjøkkenet

- Detektiver: Hva vet dere om barnet nå? Om fuglen? Om mannen som kjefta?
- Hva er det med bildet av fuglen? Hva er likt, og hva er ulikt mellom oppslag 4 og 5?
- Se på bildet av barnet med O'boy-glasset. Hva tror dere kommer til å skje?

Oppslag 7 – Barnet får kjeft, og fuglen snakker

- Hva ser dere på bildet til venstre?
- Hvorfor tror dere tegneren har tegnet pappaen så stor og barnet så liten?
- Hvor er fuglen i bildet til venstre?
- Hva sier fuglen (bildet til høyre)?
- Forstår barnet hva fuglen sier?
 - Er barnet og fuglen venner? Hvorfor / Hvorfor ikke?
 - Hvis fuglen ikke er en venn, hva er den da?

Oppslag 9 – Sommerferie

- Hva ser dere på bildet?
- Dere som er detektiver: Hva tror dere pappaen gleder seg til i ferien? Hva tror dere barnet gleder seg til? Hva med fuglen? Tror dere den gleder seg til noe?

Oppslag 12 – å ro uten motor

- Hvorfor er det tungt å ro? Hva har skjedd?
- Hvorfor sier barnet til fuglen at den skal gå vekk?
- Hvorfor tror dere barnet krøller seg sammen og lukker øynene?

Oppslag 13 – Kan du se den?

- Dere som er detektiver: Hva har dere funnet ut om mannen på øya?
- Hvorfor spør barnet «Kan du se den?» når mannen sier «Så stor fugl du har.»
- Er fuglen synlig, eller er den usynlig? Har dere noen bevis fra det vi har sett og lest så langt?

Oppslag 17 – Fra vanskelig til fint

- Se på de to bildene. Hva er likt? Hva er forskjellig?
- Detektiver: Hva vet dere om pappaen så langt? Hva vet dere om barnet?

Oppslag 18 – Mannen, barnet og fuglen

- Detektiver: Hva vet dere om mannen på øya nå? Om barnet? Om fuglen?
- Kan dere et annet språk enn norsk? Kan dere et dyrespråk? Et hemmelig språk?
- Hva tror dere kommer til å skje nå?

Oppslag 21 – Snart er ferien slutt

- Detektiver: Hva vet dere om pappaen nå? Om barnet? Om fuglen?
- Hva har forandret seg siden begynnelsen av boka?

Oppslag 22 – Når pappa knuser og søler

- Hva tror dere kommer til å skje nå? Hva tror dere barnet vil si? Hva tror dere mannen på øya vil si? Fuglen? Og hva tror dere pappaen vil si?

Oppslag 23 og 24 – Å fortelle eller ikke fortelle

- Hva forteller barnet til pappaen sin? Hva vil barnet ikke fortelle om? Hvorfor ikke, tror dere?
- Hva er det pappaen ikke forstår?
- Er det andre ting som barn forstår bedre enn voksne?
- Detektiver: Er det noe som har forandret seg i løpet av boka med barnet? Med fuglen? Pappaen? Mannen på øya?
- Hvorfor tror du forfatteren har laget denne boka?
- Når er det bra å ha en hemmelig venn?

ETTER LESING

Lag et hemmelig språk

Se om igjen på de sidene i boka der fuglespråket er. Bestem dere for noen ord og setninger dere vil lage på et helt nytt, hemmelig språk som bare er for deres gruppe. Du som er voksen, kan være sekretær og lage en plakate eller en hemmelig bok som dere kan samle de nye ordene i.

Dette diktet av Ragnar Hovland kan være til inspirasjon:

Eg lagar meg eit nytt språk og skriv eit dikt

Marama higo famas
sepungo dilma fei,
lakama resolamas
e girgo savakei

Le pumo idan sovi
gerigo savaldon?
Ritale sibur dovi
kapunga dilma gon.

Kanskje kan dere lage et eget dikt med samme mønster, men på deres eget hemmelige språk?

Her er et forslag til hvordan dere kan gå frem:

Runde 1: Finn rimmønster

Diktet «Eg lagar meg eit nytt språk og skriv eit dikt» har to strofer med til sammen åtte verselinjer. Hvilke linjer rimer på hverandre?

Runde 2: Tell stavelser

Hvor mange stavelser er det i hver verselinje?

Runde 3: Lag et nonsensdikt etter samme mønster

Lag egne ord og skriv et nonsensdikt. Bruk gjerne samme rimmønster og like mange stavelser i hver linje som i diktet til Ragnar Hovland.

* Den siste oppgaven er hentet fra Staskassa – en ressurs som tidligere var tilgjengelig via denne nettsiden: <http://staskassa.fagbokforlaget.no/aktivitet.cfm?path=1566,3868&id=28>

Opplegget til *Uppsa* er laget av Toril Hægeland, universitetslektor ved OsloMet.